

HIINA TEHNOLOOGILINE TÕUS JA SELLE MÕJU GLOBAALSELE JULGEOLEKULE NUCTECHI NÄITEL

| DIDI KIRSTEN TATLOW |

Hiina on kommunistliku partei (HKP) juhtimisel valmis saama maailma esimeseks tehnoloogiapõhiseks totalitaarseks superrriigiks. Ükski riik ei jää sellest arengusuunast puutumata, ka Eesti, kus „turvalahendustele“ spetsialiseerunud Hiina riiklik tehnoloogiaettevõtte Nuctech jälgib NATO–Venemaa piiri ületavaid veoseid, kasutades selleks algselt Euroopast kopeeritud kiirguspõhist tehnoloogiat. USA lisas 2020. aasta detsembris Nuctechi julgeoleku kaalutlustel majanduse musta nimekirja.¹

TEHNOLOOGIAMOOTORIKS SAAMINE

Ettevõtte Nuctech (tuletatud mõistest *nuclear technology* – tuumatehnoloogia) on üks paljudest näidetest kogu maailmas, kus Hiina tehnoloogiaettevõtted on silmapaistvalt esindatud demokraatlike riikide avatud turgudel. See on tähelepanuväärne areng: 40 aastat tagasi, 1979. aastal, mil algasid Mao Zedongi järgsed majandusreformid, oli Hiina üks vaesemaid riike maailmas – 970 miljoni elanikuga riigi SKP oli vaid 178 miljardit USA dollarit. 2019. aastaks oli Hiina SKP tõusnud 14,3 triljoni dollarini.

Eriti pärast Maailma Kaubandusorganisatsiooniga ühinemist 2001. aastal on Hiinas esile kerkinud terve rida üleriigilisi tšempionidest tehnoloogiaettevõtteid, mis on kiiresti hakanud valitsema Hiina ja mõnikord ka välismaa turge, näiteks Huawei, ZTE, Datang, Tencent, Baidu, Alibaba, iFlytek ja Nuctech. Oma veebisaidil ütleb Nuctech, et tal on avaliku julgeoleku valdkonnas „rikkalik tootesari“; Nuctechi emettevõtte teeb koostööd Hiina rahvabastusarmeeaga. Uiguure, tiibetlasi, mongoleid ja teisi rahvusühmi represseeritakse Hiinas „avaliku julgeoleku“ nimel. 2019. aastal teatas Nuctech teadus- ja arendusalase partnerluse loomisest Peterburi Riikliku Ülikooliga, et arendada kõrgresolutsiooniga röntgentehnoloogiat (HEXITEC), terrorismivastaseid seadmeid ja muid

tehnoloogiad, millel kõigil on potentsiaali kasutuseks „avaliku julgeoleku“ ja sõjanduse valdkonnas.

Sellel erakordsel muutusel Hiinas on mitu põhjust. Hiinlased on teadagi ambitsioonikas ja töökas rahvas. Kuid on veel üks väga oluline põhjus, mis on vähem teada, sest tegemist on äärmiselt tundliku ja raskesti lahendatava probleemiga: HKP aastakümneid kestnud ulatuslik halli tsooni tegevus tehnoloogia „kaevandamisel“ arenenud riikidest, muu hulgas USA-st, Kanadast, Euroopast (peamiselt Saksamaalt, Prantsusmaalt ja Ühendkuningriigist), Jaapanist ja Lõuna-Koreast.

HIINA JA TEHNOLOGIASIIRE

Hiina tehnoloogiasiiire toimub Hiina ametnike sõnul „mitmel viisil ja mitmete vahenditega“.² Ebamäärast väljendit kasutatakse sihilikult. Hiina tehnoloogiasiiire hõlmab tervet rida seaduslikke, ebaseaduslikke ja poolseaduslikke (halli tsooni) tegevusi. Nende hulgas on põhjalik avatud lähtekoodiga tehnoloogia tuvastamise süsteem, mis toimib mitmel viisil, sealhulgas kogu maailma teaduspublikatsioonide ja doktorikraadide kaudu; teadmussiirde teel, mille raames välismaale suunduvatele üliõpilastele tehakse ülesandeks tegeleda teatavate tehnoloogiatega, välismaa teadlastele aga pakutakse võimalust töötada paraalleelselt ka hästi tasustatud ametikohtadel Hiina asutustes; ettevõtete omandamisega välismaal, tehnoloogiaettevõtete riskikapitali rahastamisega ning spioonide ja küberspionaaži abil. Üks näide sellest keerulisest mitmekihilisest protsessist on välismaal töötavate Hiina teadlaste „julgestamine“ omandatud oskustega koju tagasi pöörduma, et „kodumaale tagasi maksta“ ja „teenida riiki“. Veel üks näide on riiklikud „talendiplaanid“, mis pakuvad inimestele võimalust rohkem teenida, tuues oma teadmised ja tehnoloogia Hiinasse. Selliseid plaane on arvatavasti üle 200, millest tuntuim on 2008. aastal loodud „Tuhat talenti“, mida 2011. aastal laiendati välismaalastele. Niisugune tegevus võib olla ebaseaduslik juhul, kui välismaa teadlase teadustööd rahastatakse riiklikult tema elukohariigis.

Demokraatlike riikide seadused, mis edendavad avatud uurimiskeskondi ja teabe jagamist, ei suuda üldiselt sellist käitumist ohjata – osaliselt seetõttu, et tegemist on ebatavalise ja maailmas ainulaadse poliitilise ja riikliku tehnoloogilise süsteemi „tootega“. Lisaks, ehkki mõned tavad võivad olla normaalsed, näiteks riskikapitali rahastamine, võib nende rakendamine riigi või sõjaväe ülesehitamise eesmärgil olla vähem levinud.

Ühe uue raamatu andmetel on „Hiinas ja välismaal alates 1949. aastast tegutsenud ulatuslik, tahtlik ja ainulaadne välistehnoloogia avastamise ja siirde süsteem. Väga vähe sellest on salajane. Projekte kirjeldatakse partei ja riiklikes dokumentides, kajastatakse meedias ja viiakse ellu kohtades, mis üldjoontes ei ole välismaailma eest varjatud.“³ Need ei pruugi olla varjatud, kuid on enamasti kirjutatud hiina keeles.

MOODSAM, KUID VÄHEM LIBERAALNE

Tehnoloogia kaevandamisele järgnevad kaks olulist sammu, mis näivad tõukavat Hiina majanduse lõpututesse kõrgustesse. Esimene neist on turustamine Hiinas, millele lisandub kiire ja ulatuslik rakendamine; teine on tehnoloogiasiirdest tulenev kodumaise innovatsiooni kasv.

Hiina poliitilise süsteemi selge mõistmine näitab, miks kõik see annab põhimõtteliselt põhjust muretsemiseks ja miks ei tohiks Hiina tehnoloogiat pidada poliitiliselt neutraalseks. Kogu võim Hiinas kuulub HKP-le. „Rahvademokraatliku diktatuuri“ süsteem on sätestatud põhiseaduse artiklis 1 ja toimib praktikas alates võimu haaramisest 1949. aasta revolutsiooniga.

Hiina poliitilise süsteemi selge mõistmine näitab, miks kõik see annab põhimõtteliselt põhjust muretsemiseks ja miks ei tohiks Hiina tehnoloogiat pidada poliitiliselt neutraalseks

Artiklis 1 on öeldud: „Sotsialistlik süsteem on Hiina Rahvavabariigi alussüsteem. Hiina Kommunistliku Partei juhtroll on Hiina-pärase sotsialismi määrav tunnus. Mitte ükski organisatsioon ega üksikisik ei tohi sotsialistlikku süsteemi kahjustada.“⁴ Artiklis 2 lisatakse: „Kogu võim Hiina Rahvavabariigis kuulub rahvale.“⁵ Tegemist on suletud võimuringiga, mille keskmes on HKP.

Hiina majandust, mis varem oli täielikult riigi kontrolli all, juhib endiselt riik; see kehtib ka nn uute üleriigiliste tšempionidest tehnoloogiaettevõtete kohta. Ühes 2019. aasta aruandes antud hinnangu kohaselt on Huawei Technologies Co. saanud riigilt toetusi, laene, maksusoodustusi ja muud rahalist abi kogusummas 75 miljardit USA dollarit.⁶ Riik mõjutab ka erasektori

majandustegevust ja manipuleerib sellega. HKP peasekretär ja Hiina juht Xi Jinping tuletas hiljuti eraettevõtetele ja ettevõtjatele meelde, et nad peavad oma äritegevusega toetama ja tugevdama parteid ja riiki. HKP keskkomitee peabüroo andis 2020. aasta septembris välja „arvamuse“ ja „teatise“ (sisuliselt tähendab see hiina keeles juhiseid), millest on selgelt näha, et HKP kavatab nn erasektorit veelgi rangemalt juhtida, kasutades selleks väljakujunenud ühistrindestrateegiat ja poliitbüroo keskkomitee alluvuses oleva ühistrinde töö osakonna allasutusi. Teatise pealkiri on „Ühistrinde töö tugevdamise kohta uue ajastu eramajanduses“.⁷ See annab „kõigi tasandite“ parteikomiteedele ja partei ühistrinde organisatsioonidele korralduse tagada, et eramajandus – või „mitteriiklik majandus“, nagu seda sageli nimetatakse – oleks „patriootiline“ ja „partei huvifääris“, „toetaks täielikult parteid“ ja aitaks saavutada HKP „rahvusliku uuendamise“ eesmärki aastaks 2049, mil Hiina kavatab saada maailma domineerivaks tehnoloogiliseks, majanduslikuks ja sõjaliselt jõuks.

Paraku puudub Hiina poliitilises süsteemis demokraatlikule ühiskonnale omane kontroll ja tasakaal, mis – ideaaljuhul – tagab tehnoloogia ohutuse üksikisikutele. Ehkki olukord demokraatlikes riikides pole täiuslik, pakuvad väljakujunenud võimude lahusus ja sõltumatud kohtusüsteemid võimaluse, et tehnoloogia töötab inimeste hüvanguks, mitte nende kahjuks. Taiwani digitehnoloogia ministri Audrey Tangi sõnade järgi peaks tehisintellekt (AI, *artificial intelligence*) tulevikus tähendama „abistatavat intellekti“ inimeste jaoks, mitte „autoritaarset intellekti“ valitsuste jaoks.⁸ Tänapäeva Hiinas kasutatakse tehnoloogiat ulatuslikult kogu ühiskonnas jälgimise ja nn sotsiaalse krediidi skeemide kaudu, et manipuleerida inimestega ja toetada partei võimu. Paljud aruanded näitavad nende tehnoloogiate mõju Hiina kodanikele.⁹ Üldiselt laseb võimu süvenev koondumine partei juhtkonnal kallutada tehnoloogiat selleks, et toetada enda püsijäämist.¹⁰ See, et Hiina tehnoloogiad – võrgu-, pilvepõhised, kommunikatsiooni- ja jälgimistehnoloogiad – levivad Hiina majanduse laienedes ka välismaa elanike seas, tekitab potentsiaalselt juhitamatuid riske ka sealsetele inimestele.¹¹ Iroonilisel kombel on Hiina praegusajal võimeline konkureerima globaalse liidripositsiooni pärast nende riikidega, kust tema tehnoloogiad algselt pärinevad.

NUCTECH NARVAS

Hiina tehnoloogilise laienemise suurepärane näide on Nuctech, mis tegutseb Narvas NATO ja Venemaa piiril ning valgustab läbi veoseid, mis liiguvad Eesti ja tema idanaabri vahel. Ettevõtte asutati 1997. aastal Pekingis Tsinghua Ülikoolis.¹² Ettevõtte algaastatel oli selles kõrgel kohal HKP endise peasekretäri Hu Jintao (Xi

Jinpingi eelkäija) poeg Hu Haifeng, kes hiljem siirdus isa jälgedes poliitikasse. Praegu on Hu Haifeng Zhejiangi provintsi Lishui linna parteisekretär.¹³

Hiina riikliku uudisteagentuuri Xinhua teatel toimetasid Hiina diplomaadid 2018. aasta mais ametlikult Eesti tolliasutustele Nuctechi toodetud suure läbivalgustussüsteemi, mis on esimene täisautomaatne raudteeröntgen Eestis. Eestisse ja teistesse Balti riikidesse oli juba varem tehtud sarnaseid tarneid – täiendavad tarned on kaalumisel, sealhulgas Leedu lennujaamade tarbeks.¹⁴ Raudteeröntgeni eesmärk oli „peatada salakaubavedu ja säilitada riiklik julgeolek“, ütles Hiina suursaadik Li Chao tseremoonial.¹⁵ Nuctechi emaaettevõtte Tsinghua Tongfang ütleb Nuctechi „tollis konteinerikontrolli terviklahenduste“ kohta nii:

Info- ja telekommunikatsioonitehnoloogia ning internetiplatvormi abil integreerib Nuctech Co Ltd pilvandmetöötuse, suurandmete ja asjade interneti ohutuskontrolli tehnoloogiate ja toodetega, et pakkuda klientidele kõrgtehnoloogilist ohutuskontrolli lahendust. Aruka kontrolli, automaatse andmekogumise ja analüüsi ning toodete integreerimise ühenduvuse abil aitab lahendus võidelda terrorismi ja ebaseadusliku kaubanduse vastu. Seda kasutatakse laialt eri valdkondades, näiteks tsiviilennunduses, tollis, raudteel ja suurüritustel rohkem kui 140 riigis ja piirkonnas.¹⁶

Eesti tolli sõnul võitis Hiina riigifirma lepingu „tänu soodsaimale hinnale ning lisaks pakutud 10 aasta pikkusele täishooldusele ja -garantiile“. Tollis esindaja lisas: „Seadmete ostu rahastati 2,55 miljoni euro ulatuses EL Ühtekuuluvusfondist ning 7,55 miljoni euro ulatuses riigieelarvest.“¹⁷

Nuctechi hind oli tõepoolest soodne – 10,1 miljonit eurot, umbes kolmandiku võrra odavam kui konkurentidel Rapiscan Systemsil (14,9 miljonit eurot) ja L3Harrisel (15,9 miljonit eurot), teatas Eesti tolli esindaja.

Ometi on huvitav teada, et Nuctechi emaaettevõtte on olnud nii suures rahahädas, et 2020. aasta alguses võttis selle ametlikult üle Hiina Riikliku Tuumakorporatsiooni (CNNC) varahalduse haru. CNNC kuulub Hiina Riiginõukogu riigivarade järelevalve- ja halduskomisjonile (SASAC) ning on seega üks riigi „kroonijuveele“. See samm peegeldab kahtlemata Tsinghua Tongfangi ja Nuctechi prioriteeti Hiina riigi silmis – 2018. aasta aruande järgi kuulub Nuctech Tsinghua Tongfangi kasumlike tütarettevõtete hulka.

RIIGI RAHASTATAV VÄLISABI

Nuctech müüb ja käitab veoste ja inimeste läbivalgustussüsteeme kogu maailmas ning on võitnud suurte spordiürituste turvapinguid, näiteks Rio de Janeiro suveolümpiamängud (2016), Wimbledonis tenniseturniir, Milano maailmanäitus (2015) ja Hiinas Wuhanis peetud sõjaväesporti maailmamängud (2019). Ettevõtte sõnul toetab see Hiina „riiklikku julgeolekut“ ja ka „riiklikku sõjalist

piirihitusstrateegiat“. Tsinghua Tongfang haldab suuri andmesalvestuspankaskasid (大 数据库) ning pakub tehnoloogiat ja selle hooldust Hiina rahvavabastusarmeele, samuti selliseid tehnoloogiaid nagu kontaktivabad (raadiosagedustuvastusega) kiipkaardid. Need võimekused on osa kasvavast

Ehkki olukord demokraatlikes riikides pole täiuslik, pakuvad väljakujunenud võimude lahusus ja sõltumatud kohtusüsteemid võimaluse, et tehnoloogia töötab inimeste hüvanguks, mitte nende kahjuks

rahvastiku jälgimise süsteemist, mille riik on loonud Hiinas ja – näiteks Huawei tehnoloogiat kasutavate arukate linnade kaudu – ka mujal maailmas.

Nuctech on kinkinud oma seadmeid või pakunud nende soetamiseks odavaid laene poliitiliselt tundlikes piirkondades nagu Serbia ja Lääne-Balkan.¹⁸ Kaubandusministeeriumi ametnik viisidil Nuctechi peakontorisse Pekingsis 2019. aasta augustis tegi Nuctechi vanemasepresident Miao Qitian selgeks seose Nuctechi kaubandusettevõtete (Baltimaadesse tarnis seadmed Nuctechi Poola tehas) ja Hiina riigi toetatava välisabitöö vahel. (Hiina keeles on ettevõtte tuntud nime all Tongfang Weishi.) Miao ütles:

Välisabiprojektidel on sügav ja kaugeleulatuv tähtsus Tongfang Weishi laienemises rahvusvahelisele turule ning tema püüdlustes globaliseerida Hiina tootmist ja levitada Hiina kultuuri. Tongfang Weishi tegutseb „teaduse ja tehnoloogia toetamise nimel, et muuta maailm turvalisemaks“. Tongfang Weishi on Hiina välisabitöö helge ja ilus visiitkaart. See on eeskujulik näide välisabitööst, mis aitab Hiina ettevõtetel üleilmastuda.¹⁹

2017. aasta lõpus, veidi enne Nuctechi uue läbivalgustusseadme saabumist Narva, moodustas ettevõtte uue parteikomitee. Selle esimesel koosolekul sama aasta 28. detsembril õnnitles Tsinghua Tongfangi parteisekretär Zhou Liye Nuctechi astunud sammu puhul ning mainis ettevõtte uusi „lootusi ja ootusi“, mille hulgas oli „viia tõsiselt ellu [2017. aasta oktoobris peetud] 19. kongressi ideed, toetada selgelt partei juhtimist ja ülesehitamist ..., pidevalt edendada ja arendada Nuctechi äritegevust ja tema tööd partei ülesehitamisel“.²⁰ Alates võimuletulekust 2012. aastal on Xi Jinping edendanud Hiina „riiklikku julgeolekudoktriini“ ning HKP on uue hooga ühiskonda tunginud.²¹

USA on mures Nuctechi tundlike piiripunktide (mille hulka kuuluavad sadamad, lennujaamad, raudteed ja teed) käitlemisega kaasnevate julgeolekuohtude ja jälitustegevuse pärast. Täiendavaks aspektiks, mis tõi kaasa USA musta nimekirja sattumise 2020. aasta detsembris, on tuumamaterjalide salakaubavedu. Pärast USA energiaministeeriumi poolt läbiviidud teste otsustati, et „Nuctechi madalama sooritusvõimega seadmed kahjustavad USA pingutusi võitluses

ebaseadusliku rahvusvahelise tuuma- ja teiste radioaktiivsete materjalidega kaubitsemisega. Madalama sooritusvõimega seadmed tähendavad vähem jäika kauba läbivaatusprotsessi, mis tõstab [tuumamaterjalil] leviku riski.²²

Kõike seda arvestades tundub peaaegu tagantjärele tarkusena, et Nuctech asutati pärast üht kopeerimisjuhtumit: valitsus oli käskinud Tsinghua Ülikooli teadlastel välja töötada kiirguspõhised läbivalgustusseadmed, mis olid Euroopas just kasutusele võetud ning mille olid loonud Prantsuse, Saksamaa ja Suurbritannia ettevõtted. Nii öeldakse Tsinghua Ülikooli kirjastuse välja antud hiinakeelses

raamatus, mis kirjeldab kvaliteetseadmete loomist, samuti mitmes hiinakeelses uudises. Üksikasjalikumalt kirjeldatakse seda raamatus „China’s Quest for Foreign Technology: Beyond Espionage“.

Kuid kindlasti näitab varasem kopeerimine, millele järgnes sekundaarne leiutamine (insenerid kohandasid tehnoloogia mobiilseks, et see sobiks Hiina täiskilutud sadamate oludega, ning lahendus on kõikjal populaarseks osutunud), kuidas Hiina on HKP juhtimisel kasvanud nii kiiresti ja jõudnud nii kaugele – kuni selleni välja, et konkureerib maailma poliitilise ja tehnoloogilise juhtpositsiooni pärast viisil, mis võib muuta meie elu, kui me seda lubame.

VIITED JA MÄRKUSED

¹ USA kaubandusministeeriumi must nimekirja koostajad „ettevõtetest, teadusastutest, avalikest ja eraorganisatsioonidest, individidest ja juriidilistest isikutest“, kelle tegevus on vastuolus USA julgeoleku ja välispoliitikaga. Nad on kohustatud spetsiaalsete toodete ekspordiks, reekspordiks või veoks taotlema litsentsi. Vaata lisaks: „Entity List“ [Must nimekirja] USA kaubandusministeerium, Tööstuse ja julgeoleku büroo, USA kaubandusministeerium; USA kaubandusministeerium, Tööstuse ja julgeoleku büroo, „Addition of Entities to the Entity List, Revision of Entry on the Entity List, and Removal of Entities From the Entity List“ [Musta nimekirja lisamised, ümbervaatamised ja eemaldamised], *Federal Register*, Vol. 85:246, 22. detsember 2020, 83416-31.

² „以 多种 途径 和 形式“ või „以 多种 方式“.

³ William C. Hannas ja Didi Kirsten Tatlow (eds.), *China’s Quest for Foreign Technology: Beyond Espionage* [Hiina välistehnoloogiaotsing: rohkem kui spionaaž] (London: Routledge, 2021).

⁴ „Constitution of the People’s Republic of China“ [Hiina Rahvavabariigi põhiseadus], ajakohastatud 20. novembril 2019 (Peking: Riiginõukogu, Hiina Rahvavabariik).

⁵ Samas.

⁶ Chui-Wei Yap, „State Support Helped Fuel China’s Rise“ [Hiina tõusule aitas kaasa riiklik toetus], *The Wall Street Journal*, 25. detsember 2019.

⁷ „中共中央办公厅印发《关于加强新时代民营经济统战工作的意见》“ [HKP keskkomitee peabüroo andis välja arvamuse ühisrinde töö tugevdamise kohta uue ajastu eramajanduses], *Xinhua*, 15. september 2020.

⁸ „Vestlus tehnoloogilistest muutustest ja nende tagajärjedest Taiwani digitehnoloogia ministri Audrey Tangiga (videokonverents)“, Prantsuse rahvusvaheliste suhete instituudi IFRI veebiseminar, 2. detsember 2020.

⁹ „China: Big Data Program Targets China’s Muslims“ [Hiina muslimitele suunatud suurandmete programm], Human Rights Watch, 9. detsember 2020; vt ka „How Mass Surveillance Works in Xinjiang, China“ [Kuidas Hiinas Xinjiangis toimub massijälgimine], Human Rights Watch, 2. mai 2019.

¹⁰ Hannas ja Tatlow, *op. cit.*

¹¹ Lisateavet Hiina jälgimistehnoloogia leviku kohta kogu maailmas leiate siit: Kelsey Munro ja Lin Li, „Should Australia be buying border security technology from Nuctech?“ [Kas Austraalia peaks soetama piirijulgeoleku tehnoloogia Nuctechilt?], *The Strategist*, Australian Strategic Policy Institute, 17. detsember 2020.

¹² „About Us“ [Ettevõtte], Nuctech, vaadatud 17. detsembril 2020.

¹³ Pärast korruptsioonisüüdistusi Aafrikas eemaldati internetist hiinakeelsed viited Hu Haifengi rollile ettevõttes. Sellest ajast pärit ingliskeelse viite leiate: Marius Bosch, „Namibia graft body wants to interview son of Hu Jintao“ [Namibia korruptsioonivastane asutus soovib intervjuuerida Hu Jintao poega], *Reuters*, 24. juuli 2009; uuem allikas: Brian Platt, „Security scanners from a Chinese firm not the best plan for our embassies, government decides“ [Valitsus otsustas, et Hiina turvakannerid ei ole meie saatkondade jaoks parim lahendus], *National Post*, 19. november 2020; Xu Wenyan, Ye Ruisheng, „丽水市委书记和政协委员研讨商民主文化“ [Lishui parteisekretär ja HKP keskkomitee liikmed räägivad konsultatiivsest demokraatlikust kultuurist], Zhejiang Provincial Committee of the Chinese People’s Political Consultative Conference, 3. november 2020.

¹⁴ „Lithuanian commission launches review of Chinese bidder for airport equipment contract“ [Leedu komisjon algatab Hiina lennujaama tehnoloogia pakkuja lepingu järelevalve protsessi], *The Baltic Times*, 4. detsember 2020.

¹⁵ Shi Yinglun (ed.), „First full-automatic railway scanner to enhance Estonian customs capacity“ [Esimene täisautomaatne raudteeröntgen suurendab Eesti tolli võimekust], *Xinhua*, 1. juuni 2018.

¹⁶ „Customs container inspection comprehensive solution (Nuctech Co Ltd)“ [Tollil konteinerikontrolli teravilahlendus (Nuctech Co Ltd)], Tsinghua Holdings.

¹⁷ Kaia-Liisa Kallas, „Narva Railway Border Crossing Point got a new X-ray equipment“ [Narva raudteepiiripunkt saab uue läbivalgustusseadme], Eesti Vabariigi Maku- ja Tolliamet, 31. mai 2018.

¹⁸ „Serbia, China sign MoU for customs scanners“ [Serbia ja Hiina allkirjastasid eellepingu läbivalgustusseadmete ostuks tollile], Hiina Serbia saatkod, 22. september 2009.

¹⁹ „肖凤杯副主任率组赴同方威视技术股份有限公司开展“不忘初心、牢记使命”主题教育调研活动“ [Aseesimees Xiao Fenghui juhib tööühma, mis uurib Tongfang Weishi Technology Co. Ltd. haridustegevust teemal „Ärge unustage oma algset südant ja pidage meeles oma missiooni“], Hiina Rahvavabariigi kaubandusministeerium, 13. august 2019.

²⁰ „同方威视第一次党代会取得圆满成功“ [Tongfang Weishi parteikomitee esimene koosolek oli igati edukas], Tsinghua Tongfang News Center, 4. jaanuar 2018.

²¹ Tai Ming Cheung, „The Chinese National Security State Emerges from the Shadows to Center Stage“ [Hiina riiklik julgeolekudoktriin astub varjust esiplaanile], *China Leadership Monitor*, sügis 2020:65, 1. september 2020.

²² USA kaubandusministeerium, „Addition of Entities to the Entity List“ [Musta nimekirja lisamised], l. 83417.

AUTORIST

DIDI KIRSTEN TATLOW

Didi Kirsten Tatlow on Saksamaa välissuhete nõukogu Aasia programmi vanemteadur Berliinis ja Tšehhi Sinopsise projekti koosseisuväline vanemteadur Prahast.

Lahtiütus: Artikkel peegeldab autori vaateid, mis ei pruugi kokku langeda Rahvusvahelise Kaitseuringute Keskuse seisukohtadega.

ICDS.TALLINN

@ICDS_TALLINN

ICDS-TALLINN

WWW.ICDS.EE

EVI.EESTI

@EFPI_EST

RAHVUSVAHELINE KAITSEURINGUTE KESKUS
EESTI VÄLISPOLIITIKA INSTITUUT
NARVA MNT. 63/4, 10120 TALLINN, EESTI
INFO@ICDS.EE

ISSN 2228-2076